ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ο πλέον σημαντικός και καταλυτικός παράγοντας είναι η συνεχιζόμενη συμμετοχή του κράτους στον ΟΗΕ, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους υπόλοιπους διεθνείς οργανισμούς, που έχει ήδη συμφωνηθεί

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Στην Αντιγόνη Σολομωνίδου Δρουσιώτου
antigoni.drousiotou@phileleftheros.com

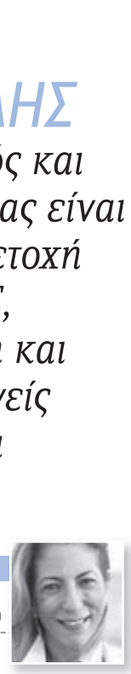

Η πάροδος του χρόνου δεν είναι σύμμαχός μας

Θολίβεται με την ευκολία που ακούγονται φωνές περί «κατάργησης» της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επισημαίνει ότι ως κοινωνία συχνά αναλισκόμαστε σε ατελείωτες συζητήσεις για θέματα που είναι ήδη λυμένα και καθαρά από νομικής άποψης. Ο Αριστοτέλης Κωνσταντινίδης, αναπληρωτής καθηγητής Διεθνούς Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και μέλος της ομάδας στήριξης του διαπραγματευτή, θεωρεί ότι θα ήταν ίσως σκοπιμότερο να συζητούσαμε περισσότερο για τις δυνατότητες και προοπτικές συμβίωσης και συνεργασίας με τους Τουρκοκύπριους είτε υπάρξει ομοσπονδιακή λύση είτε όχι. Και τονίζει ότι η πάροδος του χρόνου δεν είναι σύμμαχός μας, καθώς κάποια δικαιώματά μας αποδυναμώνονται.

Ο ισχυρισμός περί νέου κράτους δηλαδή (παρά τη συμφωνία για συνέχιση της συμμετοχής στους διεθνείς οργανισμούς) στην ουσία αποδέχεται την τουρκική επιχειρηματολογία ότι η «ΤΔΒΚ» είναι ήδη κράτος

Ποιος ο ρόλος σας στις διαπραγματεύσεις;

Από το Μάιο του 2014 συμμετέχω στην ομάδα στήριξης του διαπραγματευτή υπό την πανεπιστημιακή μου ιδιότητα. Ήμουν παρών τόσο στη Γενεύη, όπου συμμετείχα στην ομάδα εργασίας για το περιουσιακό, όσο και στο Mont Pelerin υπό τον πρέσβη Ανδρέα Μαυρογιάννη, εκπροσωπώντας την Κυπριακή Δημοκρατία και την ελληνοκυπριακή κοινότητα στη συνάντηση για την ασφάλεια και τις εγγυήσεις.

Πώς ήταν η εμπειρία στη Γενεύη και στο Μοντ Πελεράν;

Η εμπειρία ήταν μοναδική. Αφενός επρόκειτο για ιστορικά γεγονότα, και ήταν μεγάλη τιμή για μένα να είμαι παρών και να συμμετέχω ενεργά, και αφετέρου είναι σπουδαία εμπειρία για ένα πανεπιστημιακό να βιώνει και στην πράξη αυτά που μελετά και διδάσκει. Στη Γενεύη ξεκίνησε και στο Μοντ Πελεράν συνεχίστηκε η συζήτηση για την ασφάλεια, που είναι ίσως το πιο σημαντικό κεφάλαιο των διαπραγματεύσεων. Ως γνωστόν, δεν υπάρχει ακόμη από αποτέλεσμα, κάτι που εξάλλου δεν ήταν στους όρους εντολής των ομάδων εργασίας στο Μοντ Πελεράν. Αντίθετα με την αντίληψη που επικρατεί, οι συζητήσεις και εργασίες που είχαμε στο Μοντ Πελεράν, σε αγαστή συνεργασία με τους συναδέλφους εξ Ελλάδος, ήταν ουσιαστικές και χρήσιμες και ελπίζω ότι αυτό θα φανεί στην πορεία εάν υπάρξει ουσιαστική συνέχεια σε πολιτικό επίπεδο.

Είμαστε ακόμα ζωντανοί;

Νομίζω ναι. Προς το παρόν δεν υπάρχει κάποιο αδιέξοδο.

Υπάρχει αισιοδοξία;

Προσωπικά είμαι λιγότερο αισιόδοξος σε σχέση με την έναρξη των διαπραγματεύσεων πριν 2-3 χρόνια, καθώς αφενός η κοινά συμφωνημένη μετάβαση σε μία ομοσπονδιακή Κύπρο είναι ένα τεράστιο και πολύ δύσκολο εγχείρημα, και αφετέρου οι συνεχείς αδιάλλακτες τουρκικές θέσεις περί συνέχισης των εγγυήσεων και μη αποχώρησης των τουρκικών στρατευμάτων δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αισιοδοξίας για επιτυχή κατάληξη. Ωστόσο, πιστεύω ότι οφείλουμε να συνεχίσουμε την προσπάθεια με επιμονή και καλή πίστη για το επιθυμητό και καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Με αυτόν τον τρόπο, σε περίπτωση μη κατάληξης, θα είναι προφανές ότι δεν θα ευθύνεται η πλευρά μας.

Η Κυπριακή Δημοκρατία ήταν τελικά παρούσα στη Διάσκεψη για το Κυπριακό στη Γενεύη;

Προφανώς και ήταν, από την στιγμή που ο Πρόεδρός της δήλωσε την παρουσία του υπό αυτή την ιδιότητα τόσο πριν όσο και κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης και αυτό ήταν από μόνο του επαρκές.

Κάποιοι υποστηρίζουν ότι πήγαμε ως Κυπριακή Δημοκρατία και ότι γυρίσαμε πίσω ως κοινότητα, ότι αποαναγνωρίζεται η Κυπριακή Δημοκρατία όταν συμμετέχει ο ηγέτης της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Οι συμβολισμοί έχουν την αξία τους;

Η ταυτόχρονη παρουσία του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας και υπό την ιδιότητα του ηγέτη της ελληνοκυπριακής κοινότητας ουδόλως επηρέασε στο παρελθόν ούτε πρόκειται να επηρεάσει στο μέλλον την κρατική υπόσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Από το 1968 ο εκάστοτε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας διαπραγματεύεται στις δικοινοτικές συνομιλίες ως εκπρόσωπος της ελληνοκυπριακής κοινότητας με τον εκάστοτε ηγέτη της τουρκοκυπριακής κοινότητας, χωρίς την παρουσία άλλου αξιωματούχου της Κυπριακής Δημοκρατίας, και χωρίς φυσικά αυτή να έχει ουδέποτε καταργηθεί. Ένα κράτος δεν καταργείται ή «αποαναγνωρίζεται» έτσι εύκολα επειδή ο Πρόεδρός του παρίσταται ή δεν παρίσταται σε μία διάσκεψη ή επειδή αναφέρεται ως εξοχότατος και όχι ως Πρόεδρος σε μία συνάντηση είτε επειδή συνομιλεί υπό την αιγίδα του ΟΗΕ με τον ηγέτη μίας αποσχιστικής οντότητας.

Τι λέει σχετικά το διεθνές δίκαιο και η διεθνής πρακτική;

Στη διεθνή πρακτική υπάρχουν πολλών ειδών πρακτικές διευθετήσεις για να διεξάγονται συνομιλίες ανάμεσα σε κράτη ή άλλες οντότητες που δεν αναγνωρίζονται μεταξύ τους, χωρίς να επηρεάζεται η υπόστασή τους κατά το διεθνές δίκαιο και χωρίς αυτό να συνεπάγεται διεθνή αναγνώριση. Αντιλαμβάνομαι και σέβομαι τις ευαισθησίες και τους συμβολισμούς, αλλά στο βαθμό που η συζήτηση γίνεται με όρους διεθνούς δικαίου δεν θα πρέπει να οδηγούμαστε σε αυθαίρετα και αστήρικτα συμπεράσματα. Με θλίβει η ευκολία με την οποία ακούγονται φωνές περί «κατάργησης» της Κυπριακής Δημοκρατίας, η οποία προφανώς στο μεταξύ ανασυγκροτείται μέχρι την επόμενη φορά που θα υποστηριχτεί εκ νέου η «κατάργησή» της. Είναι απογοητευτικό ότι η επιχειρηματολογία αυτή ταυτίζεται με την τουρκική επιχειρηματολογία περί «εκλιπούσας» Κυπριακής Δημοκρατίας παρόλο που, ως γνωστόν, η τουρκική επιχειρηματολογία στερείται διεθνούς απήχησης, καθώς κανένα κράτος και κανένας διεθνής οργανισμός δεν αποδέχεται ούτε αναγνωρίζει άλλο κράτος στο νησί πέραν της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Τι πρέπει να προσέξουμε στο θέμα της μετεξέλιξης;

Εάν δεν υπάρξει σαφής αναφορά ότι η ομοσπονδιακή Κύπρος θα αποτελεί μετεξέλιξη, δηλαδή συνέχεια της Κυπριακής Δημοκρατίας, η απάντηση προκύπτει από διάφορους παράγοντες. Ο πλέον σημαντικός και καταλυτικός παράγοντας είναι η συνεχιζόμενη συμμετοχή του κράτους στον ΟΗΕ, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους υπόλοιπους διεθνείς οργανισμούς, που έχει ήδη συμφωνηθεί. Η συμμετοχή αυτή χωρίς νέα αίτηση εισοχής υποδηλώνει εμμέσως αλλά σαφέστατα τη συνέχεια του κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η αντίθετη άποψη αδυνατεί να εξηγήσει πώς οι διεθνείς οργανισμοί αποδέχονται ως μέλος ένα νέο κράτος χωρίς αίτηση εισοχής. Είναι σχεδόν βέβαιο ότι η άλλη πλευρά θα ισχυριστεί ότι η ομοσπονδιακή Κύπρος θα είναι ένα νέο κράτος. Ο ισχυρισμός αυτός θα είναι συνεπής με την τουρκική θέση ότι η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου», το ψευδοκράτος δηλαδή, αποτελεί ήδη κράτος κατά το διεθνές δίκαιο, το οποίο και θα ενωθεί με την (κατά τους Τούρκους) ελληνοκυπριακή διοίκηση, δημιουργώντας έτσι ένα «νέο» κράτος, την Ομοσπονδιακή Κύπρο. Ωστόσο, όπως προανέφερα, αυτή η θέση δεν γίνεται δεκτή από τη διεθνή κοινότητα, ενώ και η επικρατούσα άποψη στην επιστήμη είναι ότι η «ΤΔΒΚ» δεν αποτελεί κράτος. Ο ισχυρισμός περί νέου κράτους δηλαδή (παρά τη συμφωνία για συνέχιση της συμμετοχής στους διεθνείς οργανισμούς) στην ουσία αποδέχεται την τουρκική επιχειρηματολογία ότι η «ΤΔΒΚ» είναι ήδη κράτος.

Είναι η πρώτη φορά που συζητείται το θέμα των εγγυήσεων από το '60;

Πράγματι, γι' αυτό και ήταν ιστορική η διάσκεψη της Γενεύης και η συνέχισή της στο Μοντ Πελεράν. Ας θυμίσουμε ότι το σχέδιο Ανάν προέβλεπε την συνέχιση της Συνθήκης Εγγυήσεως, προσαρμοσμένη στη νέα κατάσταση πραγμάτων, με το συνακόλουθο δικαίωμα των Τουρκοκυπρίων να καλούν την Τουρκία να επέμβει.

Η συνθήκη εγγυήσεως προέβλεπε επεμβατικά δικαιώματα των εγγυητριών δυνάμεων, είναι συμβατό με το διεθνές δίκαιο το δικαίωμα επέμβασης μίας τρίτης χώρας;

Η στρατιωτική ή άλλου είδους επέμβαση στα εσωτερικά ενός κράτους απαγορεύεται κατ' αρχήν από το διεθνές δίκαιο. Επιτρέπεται μόνο κατόπιν σχετικής εξουσιοδότησης από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ή σε περίπτωση άμυνας. Επιτρέπεται επίσης εάν η νόμιμη κυβέρνηση ενός κράτους ζητήσει μία τέτοια επέμβαση ή συναινέσει σε αυτήν κατά το χρόνο που αυτή πραγματοποιείται. Το άρθρο 4 της Συνθήκης Εγγυήσεως προνοούσε το δικαίωμα εκάστης των εγγυητριών δυνάμεων να «αναλάβει δράση» για την επαναφορά της κατάστασης πραγμάτων που εγκαθιδρύθηκε με το Σύνταγμα του '60 σε περίπτωση που οι εγγυήτριες δυνάμεις δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν σε κοινή δράση. Η τουρκική εισβολή το 1974 στηρίχτηκε σε αυθαίρετη ερμηνεία αυτής της πρόνοιας με αφορμή το πραξικόπημα, θεωρώντας δηλαδή ότι η Κυπριακή Δημοκρατία είχε εξ αρχής συναινέσει σε επέμβαση (και δη σε στρατιωτική επέμβαση) σε περίπτωση συνταγματικής εκτροπής. Ωστόσο, κατά την επικρατέστερη και ορθότερη ερμηνεία, το άρθρο 4 της Συνθήκης δεν επέτρεπε τη χρήση στρατιωτικής βίας, ενώ επιπρόσθετα είναι σαφές ότι η τουρκική εισβολή και συνεχιζόμενη κατοχή όχι μόνο δεν επανέφερε την συνταγματική τάξη αλλά οδήγησε σε de facto διχοτόμηση, κάτι που η ίδια η Συνθήκη επίσης απαγόρευε. Ενόψει λοιπόν των τραγικών συνεπειών που είχε η επίκλησή της στο παρελθόν, η Συνθήκη Εγγυήσεως θα πρέπει να λήξει (ει δυνατόν με συμφωνία όλων των μερών) και σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εκλείψει με ξεκάθαρο τρόπο κάθε δυνατότητα μονομερούς ξένης επέμβασης στην ομοσπονδιακή Κύπρο. Αυτό επιδιώκει η πλευρά μας συνεπικουρούμενη από την ελληνική Κυβέρνηση.

ΟΥΤΟΠΙΚΕΣ ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΟΝΟΜΕΡΟΥΣ ΑΠΕΠΛΟΚΗΣ

Με ένα ιστορικό και επώδυνο συμβιβασμό, όπως λένε;

Ο σπουδαίος Αυστραλός καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και σήμερα δικαστής στο Διεθνές Δικαστήριο James Crawford, έχει εύστοχα χρησιμοποιήσει τον όρο «remedial federation» για να περιγράψει περιπτώσεις όπως αυτή της Κύπρου, όπου η εδαφική ομοσπονδία προτείνεται ως προτιμητέα λύση σε περιπτώσεις απόσχισης, προκειμένου να διατηρηθεί η εδαφική ακεραιότητα του κράτους και η μία κυριαρχία και διεθνής νομική προσωπικότητα. Πρόκειται πράγματι για έναν ιστορικό και επώδυνο συμβιβασμό που είχε αποδεχτεί ο Μακάριος και έκτοτε όλοι ανεξαιρέτως οι Πρόεδροι της Κυπριακής Δημοκρατίας. Όσοι παρακολουθούν και μελετούν το Συμβούλιο Ασφαλείας γνωρίζουν πολύ καλά ότι οι οποιεσδήποτε προτάσεις μονομερούς απεμπλοκής μας από το πλαίσιο που έχει επανειλημμένα θέσει το Συμβούλιο Ασφαλείας με ομόφωνα ψηφίσματα και έχει αποδεχτεί το σύνολο της διεθνούς κοινότητας είναι θνησιγενείς και επί του παρόντος ουτοπικές.

Αναφερθήκατε στην αποδυνάμωση δικαιωμάτων με την πάροδο του χρόνου. Ποια η επίδραση του χρόνου;

Θα αναφέρω ένα γνωστό παράδειγμα από τη νομολογία του ΕΔΑΔ, στο οποίο υπενθυμίζω ότι διαχρονικά έχουμε βασίσει τα νομικά μας επιχειρήματα στο περιουσιακό. Στην υπόθεση Δημόπουλος, το 2010, το ΕΔΑΔ αρνήθηκε να διατάξει την αποκατάσταση των ελληνοκυπρίων στις περιουσίες τους και την συλλήβδην έξωση όσων (εποίκων ή άλλων) τις χρησιμοποιούν και διαμένουν σε αυτές, επικαλούμενο μεταξύ άλλων την πάροδο 35 ετών από τον εκτοπισμό τους. Αντί της αποκατάστασης, το ΕΔΑΔ δέχτηκε ότι η αποζημίωση μπορεί να είναι αποδεκτή και νόμιμη θεραπεία. Με άλλα λόγια, με το πέρας του χρόνου καθίσταται ολοένα και πιο δύσκολη η επιστροφή των Ελληνοκυπρίων στις περιουσίες τους σε εδάφη που θα παραμείνουν υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση. Εάν λοιπόν το ΕΔΑΔ δεν δέχτηκε να διατάξει την συλλήβδην εκδίωξη εποίκων ή άλλων από τις ελληνοκυπριακές περιουσίες που χρησιμοποιούν, ας αναρωτηθούμε εάν θα ήταν διατεθειμένο να δεχτεί την εκδίωξή τους από την Κύπρο, όταν πολλοί εξ αυτών έχουν γεννηθεί και ζήσει όλοι τους τη ζωή στο νησί.

Η απειλή επιβολής τουρκικών τετελεσμένων

Πώς μπορεί κανείς να εγγυηθεί τα δικαιώματα και των δύο κοινοτήτων;

Σίγουρα όχι με ξένα επεμβατικά δικαιώματα. Η καλύτερη εγγύηση είναι ο δικοινοτικός χαρακτήρας και η πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων σε μία δημοκρατική ομοσπονδιακή Κύπρο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπρόσθετα, μπορούν να υπάρξουν μία σειρά από εσωτερικούς και διεθνείς μηχανισμούς που θα εγγυώνται την εφαρμογή της λύσης και θα διασφαλίζουν τα δικαιώματα και των δύο κοινοτήτων ώστε να αποτραπούν ανεπιθύμητες καταστάσεις που και οι δύο κοινότητες βίωσαν στο παρελθόν.

Μπορεί να υπάρξει δίκαιη λύση του Κυπριακού;

Λύση που να ικανοποιεί το σύνολο των ελληνοκυπριακών επιδιώξεων είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να υπάρξει από τη στιγμή που το 1974 χάσαμε τον πόλεμο. Έκτοτε, σύσσωμη η πολιτική ηγεσία και ο λαός που τη στηρίζει στράφηκε εκ των πραγμάτων στο μοναδικό διαθέσιμο, υπό τις περιστάσεις, μέσο τερματισμού της κατοχής, τις διαπραγματεύσεις. Όλοι αντιλαμβανόμαστε ότι η επιβολή ή η απειλή επιβολής τετελεσμένων μέσω της στρατιωτικής κατοχής ενισχύει τη διαπραγματευτική ισχύ της άλλης πλευράς, ενώ και η πάροδος του χρόνου δεν είναι σύμμαχός μας, καθώς κάποια δικαιώματά μας αποδυναμώνονται.

> *Οι συνεχείς αδιάλλακτες τουρκικές θέσεις περί συνέχισης των εγγυήσεων και μη αποχώρησης των τουρκικών στρατευμάτων δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αισιοδοξίας για επιτυχή κατάληξη*

Να μην έχουμε αυταπάτες με το Συμβούλιο Ασφαλείας

Υπάρχουν κι άλλοι τρόποι τερματισμού της κατοχής εκτός από τις διαπραγματεύσεις;

Θεωρητικά υπάρχουν οι ακόλουθοι τρόποι: είτε να αποχωρήσουν τα τουρκικά στρατεύματα οικειοθελώς είτε να εκδιωχθούν με στρατιωτικά μέσα από εμάς ή από συμμαχικά κράτη. Άλλος τρόπος δεν υπάρχει υπό τις σημερινές περιστάσεις.

Δεν υπάρχουν νομικά ή δικαστικά μέσα;

Η διεθνής κοινότητα δυστυχώς δεν διαθέτει αυτόματους μηχανισμούς επιβολής του διεθνούς δικαίου σε κάθε περίπτωση παραβίασής του. Το Διεθνές Δικαστήριο δεν μπορεί να επιληφθεί της κατάστασης εάν δεν συναινέσει η Τουρκία στη δικαιοδοσία του. Η δυνατότητα προσφυγής στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ για να θέσει ερώτημα προς το Διεθνές Δικαστήριο για μη δεσμευτική γνωμοδότηση, κάτι που είχε προταθεί παλαιότερα, θα ήταν εγχείρημα αμφίβολης πολιτικής σκοπιμότητας στην παρούσα συγκυρία αλλά και χωρίς πρακτικό αποτέλεσμα. Τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ δεν είναι νομικά δεσμευτικά για τα κράτη. Ακόμη και το ΕΔΑΔ, που έχει επανειλημμένα καταδικάσει την Τουρκία, δεν μπορεί να επιβάλει τις αποφάσεις του. Το μόνο όργανο της διεθνούς κοινότητας που θα μπορούσε να επιβάλει το διεθνές δίκαιο με δυναμικά μέσα είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας. Ωστόσο, το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι πολιτικό όργανο (στο οποίο, μάλιστα, κάθε ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη του έχει δικαίωμα βέτο) και δεν έχει επιδείξει διάθεση υιοθέτησης στρατιωτικής δράσης ή έστω κυρώσεων σε βάρος της Τουρκίας ούτε το 1974 ούτε ποτέ άλλοτε.

Αυτό τι δείχνει;

Ας μην έχουμε ψευδαισθήσεις για τις προοπτικές αξιοποίησής του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς, εκτός από τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο που διαχρονικά δεν επιθυμούν να διαταράξουν τις σχέσεις με την Τουρκία, ακόμη και η Ρωσία έχει πρόσφατα δώσει πολύτιμη πολιτική και οικονομική στήριξη στην Τουρκία παρά τις κατά καιρούς τεταμένες σχέσεις τους. Εξάλλου, είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας που έχει θέσει το πλαίσιο επίλυσης του Κυπριακού: αφενός ως προς την ακολουθητέα διαδικασία, δηλαδή τις διαπραγματεύσεις και τις καλές υπηρεσίες του Γενικού Γραμματέα, και αφετέρου ως προς την ουσία, δηλαδή τη δικοινοτική διζωνική ομοσπονδία με πολιτική ισότητα, μία διεθνή προσωπικότητα, μία κυριαρχία και μία ιθαγένεια. Με αυτό τον τρόπο, όλοι οι εμπλεκόμενοι στη διεθνή κοινότητα έχουν αποδεχτεί τη μερική «νομιμοποίηση» του εσωτερικού εδαφικού διαχωρισμού των δύο κοινοτήτων, που υπήρξε προϊόν παράνομης χρήσης βίας.

Υπάρχουν κενά στην ενημέρωση του πολίτη περί ομοσπονδίας

Πώς βλέπετε την ενημέρωση του κόσμου;

Φοβάμαι ότι ως κοινωνία συχνά αναλισκόμαστε σε ατελείωτες ζητήματα για θέματα που είναι ήδη λυμένα και καθαρά από νομικής άποψης (π.χ., οι ατελείωτες συζητήσεις περί «αποαναγνώρισης» κ.λπ. που προανέφερα). Αντί αυτών, σε ό,τι αφορά το Κυπριακό, θα ήταν ίσως σκοπιμότερο να συζητούσαμε περισσότερο για τις δυνατότητες και προοπτικές συμβίωσης και συνεργασίας με τους Τουρκοκύπριους σε περίπτωση λύσης.

Πιστεύετε ότι υπάρχει εσφαλμένη ενημέρωση;

Φοβάμαι ότι σε κάποια θέματα ναι. Για παράδειγμα, οι πολίτες έχουν γαλουχηθεί με την αντίληψη ότι το δικαίωμα στην περιουσία είναι ιερό και αναπαλλοτρίωτο, και με τη συναφή πεποίθηση ότι το διεθνές δίκαιο προνοεί για επιστροφή όλων των εκτοπισμένων στις περιουσίες τους. Ωστόσο, το διεθνές δίκαιο υπό προϋποθέσεις αφενός επιτρέπει περιορισμούς σε όλα σχεδόν τα ανθρώπινα δικαιώματα (πλην της απαγόρευσης βασανιστηρίων και της απαγόρευσης της δουλείας, που είναι απόλυτα) και αφετέρου στο ειδικό θέμα των περιουσιακών δικαιωμάτων θεωρεί και την αποζημίωση ως νόμιμη θεραπεία, όπως προανέφερα. Άλλο παράδειγμα είναι η άγνοια του κόσμου (κάτι που βλέπω και στους φοιτητές μου) για τις αποφάσεις του ΕΔΑΔ στην τέταρτη διακρατική προσφυγή Κύπρου κατά Τουρκίας ή στις υποθέσεις Φωκά και Πρωτόπαπα, που έχουν δεχτεί ότι κάποιες πράξεις των οργάνων του ψευδοκράτους (π.χ., οι αποφάσεις των δικαστηρίων ή οι συλλήψεις της αστυνομίας) παράγουν έννομα αποτελέσματα, χωρίς αυτό να προσδίδει διεθνή αναγνώριση ούτε νομιμότητα στο ψευδοκράτος. Είναι λογικό η άγνοια του κόσμου σε τέτοια ζητήματα να μεταφράζεται και σε ανάλογη πολιτική στάση.

Ο κόσμος είναι έτοιμος για ομοσπονδιακή λύση;

Φοβάμαι πως μάλλον όχι. Νομίζω ότι εξακολουθούν να υπάρχουν κενά στην αντίληψη του μέσου πολίτη περί ομοσπονδίας. Παρόλο που στόχος είναι να μην αλλάξει η καθημερινότητα των ανθρώπων, σε περίπτωση λύσης θα υπάρξουν σημαντικές αλλαγές στη διακυβέρνηση του κράτους, με σημαντικότερη το διαμοιρασμό εξουσίας (power sharing) και τη διαρκή αναζήτηση συναινετικών πολιτικών στα θέματα ομοσπονδιακής αρμοδιότητας. Εκτιμώ ότι μία τέτοια προσαρμογή θα είναι δύσκολη.

WHO IS WHO

Κατάγεται από τη Θεσσαλονίκη και είναι αναπληρωτής καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Κύπρου. Είναι εκ των συνιδρυτών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Κύπρου το 2006, και σήμερα πρόεδρος του τμήματος. Τα ερευνητικά ενδιαφέροντα, οι επιστημονικές δημοσιεύσεις και παρουσιάσεις του στην Κύπρο και διεθνώς στρέφονται, μεταξύ άλλων, γύρω από τα Ηνωμένα Έθνη και ιδίως το Συμβούλιο Ασφαλείας, την αναγνώριση κρατών, τα ανθρώπινα δικαιώματα και, φυσικά, το κυπριακό πρόβλημα.